Гуманітарні науки (Філологія)

Науковий дискурс у комунікативному аспекті

Доронкіна Н.Є.
Старший викладач кафедри англійської мови технічного спрямування №1, факультету лінгвістики національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Незважаючи на те, що дискурс – це одне з базових понять сучасної лінгвістики, існує багато підходів до його визначення, серед яких – комунікативний. Крім того, є різні підходи до класифікації дискурсу, що обумовлює різноманітність його типологій. Виділення наукового дискурсу визначається сферою діяльності. У процесі наукового спілкування відбувається комунікація з читачем та з науковими опонентами. Зокрема, інструментом та маркером спілкування слугує система посилань. Отже, процес наукової комунікації можна назвати полілогом, до складу якого входять наукові статті та твори інших жанрів, що належать до монологічних форм публічного мовлення.

Проте, розмежування між полілогом, діалогом і монологом досить умовне, оскільки кожен полілог складається з діалогів, кожна репліка діалогу є монологом, а кожен монолог завжди адресований реципієнту, тобто будь-який зв′язний текст має комунікативну установку на адресата і в комунікативному аспекті втілює в собі певну ціль комунікації.

З іншого боку, кожне посилання є реплікою діалогу з опонентом, причому думка опонента заперечується, доповнюється або з нею повністю погоджуються. Таким чином, одна стаття містить як репліки-реакції, так і репліки-стимули. Кожна репліка-реакція створює діалогічну єдність з реплікою-стимулом статті, на яку вона посилається. Після репліки-реакції

відбувається мена комунікативної ролі. Репліка-стимул, в свою чергу, співпадає як з мовленнєвим кроком. Мовленнєвий хід складається з однієї репліки-стимулу або сукупності реплік [1, с.55-56].

Комунікативний аспект наукового дискурсу поділяється на види відповідно до наміру:

– репрезентативний, коли автор має намір сформувати або змінити певний образ у реципієнта;

– аппрезийтивний, коли через текст реципієнта переконують, що одна теорія чи гіпотеза краще іншої;

– прескриптивний, коли автор намагається вербальними засобами змінити поведінку реципієнта [3, с. 4-16].

Науковий дискурс належить до інституціонального типу, тому йому притаманні як універсальні дискурсивні риси, так і надані соціальним інститутом, до якого належить наукова спільнота, зокрема до таких характеристик належить фіксована мена комунікативних ролей [4, с. 176].

За думкою В. І. Карасика для того, щоб описати конкретний тип інституціонального дискурсу, потрібно розглянути такі його компоненти, як учасники, хронотоп, цілі, цінності, стратегії, матеріал, різновиди і жанри, прецедентні тексти і дискурсивні формули [2, с. 5-20], тому науковий дискурс характеризується таким чином:

– до учасників належать люди, залучені до наукової сфери;

– хронотопом, тобто типовим середовищем може бути бібліотека, зал засідань, лабораторія, кафедра, кабінет;

– загальна ціль наукового дискурсу полягає в тому, щоб відобразити процес виводу нового знання про предмет, що досягається через досягнення окремих цілей або етапів, наприклад визначення проблемної ситуації і виділення предмету вивчення, аналіз історії питання, формулювання гіпотези, обгрунтування вибору методів і матеріалів дослідження, створення теоретичної моделі предмету вивчення, та інші;

– цінність наукового дискурсу сконцентровані в його ключових концептах (істина, знання, дослідження);

– стратегії наукового дискурсу визначаються його окремими цілями;

– жанри наукового дискурсу поділяються на письмові і усні, первинні і вторинні а також комп′ютерне спілкування;

– прецедентні тексти, тобто роботи класиків науки, відомі цитати, назви монографій і статей та інші є базою для такої системостворюючої ознаки наукового дискурсу, як інтертекстуальність;

– дискурсивними формулами є своєрідні мовні звороти або кліше, що використовуються як у усному, так і у письмовому спілкуванні.

Загальна ціль наукового дискурсу – це процес виводу нового знання про предмет, явище, їх якості і властивості, представлений у вербальній формі і обумовлений комунікативними канонами наукового спілкування, а саме: логічністю викладу, доказами істинності і хибності тих чи інших висловлювань, максимальною абстракцією предмета розмови. Окремі цілі наукового дискурсу визначають його стратегії

Також, науковий дискурс поділяється на фактологічний (емпіричний) і теоретичний. Фактологічний дискурс – це оповідь, присвячена результатам і умовам спостережень і експериментів, а також продуктом їх індуктивного узагальнення. Метою теоретичного дискурсу є пояснення, кваліфікація і прогнозуванні фактів за допомогою номологічних висловлювань (законів науки), які своєю онтологією мають ідеальні (теоретичні) моделі.

Література:

1. Доронкіна Н. Є. Науково-технічна стаття у комунікативному аспекті/ Н. Є.Доронкіна // Актуальні проблеми іноземної філології. – Бердянськ: БДПУ, 2012. – Вип. VII. – С. 55-60.
2. Карасик В. И. О типах дискурса / В. И. Карасик // Языковая личность: институциональный и персональный дискурс: Сб. науч. тр. Волгоград: Перемена, 2000. – С.5-20.

3. Кротков Е. А. Научный дискурс [Електронный ресурс] / Е. А. Кротков // Современный дискурс-анализ. – 2010. – Т. 1, Вып. 2. – С. 4-18. Режим доступа: http://discourseanalysis.org/ada2_1.pdf
4. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / М. Л. Макаров. – М.: «Гнозис», 2003. – 280 с.